

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

**Název vzdělávacího programu: Demokratická výchova pro žáky
se speciálními vzdělávacími potřebami (SVP)**

Číslo vzdělávacího programu: VP6

Forma dokumentu: Pracovní listy

Zpracovala: Mgr. Lenka Dvořáková

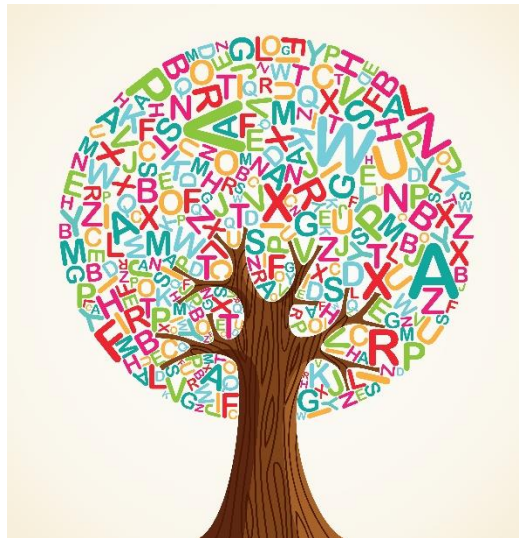

Toto dílo „Modul pro koordinátory žákovského parlamentu ZŠ, VP 2 prezenční forma: pracovní listy“ je licencováno pod licencí Creative Commons [BY-SA].

Licenční podmínky navštivte na adrese: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>.

1. Úvod

Je mnoho věcí, které považujeme za samozřejmé, ale jsou založeny na tom, čemu se říká „**lidská práva**“. **Patří sem právo svobodně žít, říkat, co si myslíme, a právo na to, aby s námi ostatní lidé jednali slušně a spravedlivě.** Bohužel, v postkomunistických zemích jsou i po mnoha letech tato práva chápána zvráceně a stejně tak zvráceně jsou vštěpována v rodinách i kolektivech nové generaci.

Tato práva jsou práva každé lidské bytosti, jsou také zaručena celou řadou dokumentů, jedním z nich je i Evropská úmluva o ochraně lidských práv. Je dílem Rady Evropy. Nejsou však samozřejmostí a sounáležitostí našich životů dlouho.

Po celá staletí se stateční lidé za ně zasazovali a bojovali s nasazením vlastního života i pohodlí. Ani dnes není celý svět v pořádku a tento boj pokračuje v mnoha koutech naší planety. Evropská úmluva o lidských právech je dokumentem, který se stále rozvíjí, a to podle toho, co se ve světě děje. Právo samotné se rozvíjí po celou dobu lidských dějin.

Zákony jsou zde proto, aby byly chráněny životy, svoboda, svobodné vyjadřování názorů – bez obav z následků a perzekucí. Jde o to vytvořit co nejspravedlivější společnost, znát své povinnosti i svá práva a mít jistotu, že naše práva jsou chráněna.

Hlavním cílem lidských práv je chránit slabší a bezbrannější. Měla by zastupovat ty, co se nemohou bránit sami. Všechna práva jsou určena všem (mužům, ženám, dětem) bez rozdílu pohlaví, barvy kůže, rasy, národnosti, sexuální orientace.

Každý člověk je součástí lidské společnosti a každý si zaslouží respekt a dodržování lidských práv. **Právo na život každého člověka je chráněno zákonem.** Jde o první článek deklarace lidských práv, jejíž první článek zní: „**Všichni lidé se rodí svobodni a jsou si rovni.**“ **Svoboda přímo souvisí s tolerancí a mírem.** Svoboda znamená také schopnost nést za své činy a rozhodnutí zodpovědnost.

Důležité je, jakým způsobem se uplatňuje zákon, jak fungují soudy a zda se zrušil trest smrti. Ve většině zemí je tento způsob definitivního trestu zrušen. V naší zemi je trest smrti zrušen a uplatňuje se „jen“ doživotní odnětí svobody pro zvláště nebezpečné pachatele.

Nikdo nesmí být mučen nebo podrobován nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestu.
(článek 3)

Existuje mnoho forem mučení a nelidského zacházení a trestání. Proto Rada Evropy vypracovala Úmluvu o prevenci mučení a nelidského zacházení a ponižujícího zacházení

a trestání. Tato úmluva má především preventivní charakter. Proto existuje kontrola nad věznicemi, psychiatrickými léčebnami, dětskými domovy a podobnými zařízeními.

Nikdo nesmí být držen v otroctví nebo v nevolnictví. (článek 4)

Právo na svobodu a osobní bezpečnost. (článek 5)

Právo na spravedlivý soudní proces. (článek 6)

Každý z nás má právo, aby jeho záležitost byla projednána a souzena nezávislým a nestranným soudem. Spravedlivě a v přiměřené časové lhůtě.

Každý, kdo je obviněn z trestného činu, se považuje za nevinného, pokud jeho vina nebyla prokázána zákonným způsobem. Nikdo nesmí být zbaven svobody, pokud se tak nestane v souladu se zákonem.

Každý má právo na respektování svého soukromého a rodinného života, obydlí a korespondence. (článek 8)

Právo mužů a žen uzavřít manželství a založit rodinu. (článek 12)

Právo pokojně užívat svůj majetek. (dodatkový protokol – článek 1)

Nikomusmí být odebráno právo na vzdělání. (dodatkový protokol – článek 2)

Toto právo se vztahuje na nás všechny, ať jsme jakékoli národnosti, původu a pohlaví.

Rovnost obou rodičů ve vztazích k jejich dětem.

Svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání. (článek 9)

Svoboda projevu, svoboda projevovat názory, svoboda přijímat nebo rozšiřovat informace nebo myšlenky.

Každá forma komunikace sebevyjádření, projevování názorů a rozšiřování informací v sobě zahrnuje odpovědnost hromadných sdělovacích prostředků. Když projevujeme své názory, měli bychom pamatovat na to, abychom respektovali důstojnost a svobodu jiných.

Vysvětlivky vybraných obtížných slov pro mladší žáky:

Úmluva – smlouva/dohoda, kterou musí dodržovat země, které s ní souhlasí a podepíšíou ji.

Demokracie – demokratická země, demokratické zřízení – země, ve které jsou lidé svobodní a jsou si rovni. Jejich práva jsou chráněna zákonem a spravedlivě posuzována. Lidé si mohou sami zvolit ty, kteří jim budou vládnout a zastupovat je.

Ratifikace – potvrzení závazku, který je již schválen a podepsán parlamentem dané země.

Diktatura – opak demokracie. Nesvoboda, omezování v pohybu, ve vyjadřování vlastních názorů. Autoritativní vedení státu jednou osobou, politickou stranou. Politická moc je v rukou diktátora.

Netolerance – neochota přijímat cokoli, co je nám neznámé. Neuznávání toho, že jiní lidé myslí a jednají jinak než my. Jde o nesnášenlivost v mnoha ohledech.

Xenofobie – nepřátelství a nedůvěra ke všemu neznámému, jinému, cizímu.

Asimilace – splynutí a přizpůsobení kulturní nebo přistěhovalecké menšiny do prostředí, ve kterém žije, nebo většině.

Rasismus – teorie a ideologie, která se snaží rozdělovat lidi podle biologických aspektů. Podle barvy kůže, vlasů, očí nebo příslušnosti k národu, národnosti apod.

Nacionalismus – přehnaná oddanost své vlastní zemi, bez uznání hodnot, které sbližují všechny lidské bytosti.

Prvenství práva – situace, kdy práva občanů jsou chráněna zákonem. Tyto zákony jsou dodržovány a zajišťovány nezávislým právním systémem.

Aktivita 1: Poznej sám sebe

Svoboda je důležitá pro každého z nás, je spojena s možností volby. Tuto možnost jsme neměli v minulosti vždy všichni a všude. Svoboda některých národů i jednotlivců byla těžce vydobyta. Svoboda volby, jak žít a jak se svým životem naložit, je nezadatelná. Nikdo nám nemůže přikázat v co věřit a jaké hodnoty si zvolit. Je to jen na nás samotných.

Člověk si ale zvolit musí a v mladém věku je to základní problém při hledání cesty za vlastní identitou. Potřebujeme sami zjistit, kdo jsme a co bychom chtěli.

Co je pro mě důležité a co už méně?

Vyber z daných pojmů hodnoty, které jsou pro tebe důležité (12 = nejméně důležité, 1 = nejvíce důležité) a seřaď je podle důležitosti od 1 do 12.

- rodina	- bezpečí
- majetek	- rovnoprávnost
- přátelé, kamarádi	- dobrý pocit ze sebe samého
- kariéra (úspěch ve škole, v práci)	- asertivita
- obdiv druhých	- spravedlnost
- zdraví	- svoboda
- krása	- zodpovědnost
- vzdělání	- tolerance
- peníze	- upřímnost
- láska	- soutěživost
- osobní (moje) štěstí	- respekt k ostatním
- štěstí mých blízkých	- síla
- důstojnost	- ostré lokty
- pořádek	- sebevědomí

1. Vyber si jedno slovo a napiš důvody, proč sis je vybral/a.

.....

2. Pracujte ve dvojicích. Rozdělte hodnoty do tří skupin: nejdůležitější, méně důležité a ty, které buď považujete za nepotřebné, nebo kterým nerozumíte.

Nejdůležitější	Méně důležité	Nepotřebné (nerozumím jim)

3. Učitel zahájí diskuzi a dá možnost každé dvojici, aby prezentovala své skupiny priorit.
Na závěr se vyberou ty nejméně frekventované.

4. V diskuzi si klademe otázky:

- Proč je tato hodnota důležitá?
- Co kladného přinese?
- Co můžu udělat pro její platnost?
- Jaké mám překážky v jejím naplnění?

Aktivita 2: Lidská práva

Lidská práva zahrnují mnoho věcí a situací z každodenního života. Dodržování lidských práv je na každém z nás, přičemž každý může dodržování požadovat i po svém okolí.

Cíl: Úkolem je poznat, co do lidských práv patří, a co ne.

Mezi lidská práva patří (zaškrtni podle tebe správnou odpověď):

- svobodně žít
- použít násilí, když se cítím ohrožen
- říkat, co si myslíme
- právo na to, aby ostatní lidé s vámi jednali slušně
- právo zneužívat moc
- právo nedodržovat zákony země, ve které žiji, protože se mi zrovna tyhle nelíbí
- právo na vzdělání
- právo na zdraví a lékařskou péči
- právo na svobodu slova a svobodné vyjadřování názorů
- právo na to oblékat se, jak chci
- právo nosit zbraň
- právo vnucovat druhému svůj názor
- právo ničit přírodu a znečišťovat přírodní zdroje pitné vody

Úkolem je rozdělit, co do lidských práv patří, a co ne.

Postup vysvětlí koordinátor.

Aktivita 3: Poznám přítele

Hra: Hledej párovou kartu

Cíl: Navázání spolupráce, komunikace a kontaktu.

Pomůcky: například dvě kartičky, které k sobě patří, pexeso, rozpůlené obrázky.

Postup: Rozdejte si promíchané karty. Po vyzvání hledej karty, které k sobě patří. Zjisti jméno svého spolužáka a dále to, kde spolužák žije, kde má rodinu a co má rád. Vše se snaž zapamatovat.

Poté si všichni sednou do kruhu a postupně představí svého partnera a něco o něm krátce řeknou.

Například:

- Jmenuje se Martin.
- Má dva bratry.
- Rádi hrají fotbal.
- Rodiče staví rodinný dům na venkově.
- Martin nemá rád špenát.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Aktivita 4: Lidská práva – tvoříme učební pomůcku

Hra: Jaké máme prostředky na ochranu lidských práv?

Cíl: Žáci chápou, kdo může lidská práva vymáhat, komu jsou určena a kde je problém s porušováním lidských práv a svobod.

Pomůcky: papír A4, barvy, pastelky, lepidlo, časopisy, text Všeobecné deklarace lidských práv nebo Evropské úmluvy o ochraně lidských práv.

Jedná se o práci ve skupině po 4–6 žácích (rozhoduje počet žáků ve třídě).

Postup: Učitel rozdává články s textem. Žáci si mohou vybrat, se kterým článkem deklarace chtějí pracovat. Pročítají jej a společně pak vytvoří pro své spolužáky učební pomůcku.

Vystřihuj, maluj a pracuj s textem o lidských právech. Obrázek novináře nebo reportéra může symbolizovat svobodu slova. K němu použij příslušný text, domaluj mapy zemí, kde je svoboda slova potlačována nebo kde se o ni stále bojuje.

Aktivita 5: Co potřebuji k životu

Nauč se rozlišovat mezi tím, co chceš a líbí se ti, a tím, co je nutné k životu.

Cíl: *Uvědomění si toho, co je k životu nutné, a co ne.*

Odpověz na otázky:

- Bez čeho bychom nepřežili?
- Co potřebujeme každý den?
- Co bychom si měli vzít na pustý ostrov?
- *A tak dále.*

Pomůcky: Kreslicí potřeby, nůžky, papír.

Postup: Nakresli deset předmětů (věcí), které potřebuješ. Ve skupině dejte s žáky své obrázky dohromady a zvolte si ve skupině například pět obrázků, které si necháte. Musíte se dohodnout, ostatní obrázky se odevzdají koordinátorovi. Zdůvodněte, proč jste si nechali dané obrázky. Jaký mají pro vás význam?

Aktivita 6: Kdo jsme a odkud přicházíme

Všichni lidé pocházejí z jednoho místa, máme společný domov (planetu Zemi) a měli bychom mít stejná práva jako lidské bytosti – ať už žijeme v jakémkoli prostředí a jsme z různých sociokulturních a náboženských prostředí. Všichni jsme z Afriky a z její náhorní plošiny, později jsme osídlili celou planetu a všechny kontinenty. V současné době je Země rozdělena na kontinenty, velmoci a bohaté státy a rozvojové země. V mnoha zemích je stále problém s hladomorem, válkou, zdravotní péčí, nedostatečnou gramotností a vzděláním.

Hra: Jak stará je naše planeta?

Cíl: ???

Odpověz na otázky:

- Jsme nejdůležitější na planetě Zemi?
- Víme něco o ekologii a jak chránit přírodu?
- Jsou přírodní zdroje nevyčerpatelnou zásobárnou?
- Odkud pochází první antropologické nálezy?
- Odkud pochází první lidé?

Aktivita 7: Strom života – strom lidských práv

Cíl: Žáci se naučí rozlišovat a zhodnotit, co do lidských práv patří, a co ne.

Pomůcky: velký tvrdý papír, pastelky.

Žáci se rozdělí do několika skupin, nejlépe po čtyřech.

Postup: Nakresli velký strom a poté na jeho větvičky napiš, co považuješ za právo člověka, za lidská práva pro každého. Na menší větve a na lístky napiš vedlejší práva, která jsou pro tebe důležitá.

Například:

a) „Nikdo nesmí být mučen nebo podrobován nelidskému, ponižujícímu zacházení nebo trestu.“

Jak tomu rozumíte? co si pod tím představujete a co považujeme za ponižující a co už jako nelidské?

b) „Nikdo nesmí být držen v otroctví nebo nevolnictví.“

Co je otroctví a jaký je rozdíl mezi otroctvím a nevolnictvím?

c) „Nikomusmí být upíráno právo na vzdělání.“ (Některé země se ke vzdělávání žen staví jinak.)

d) „Právo na volný pohyb. Právo vycestovat ze země, kde žijí trvale.“

Aktivita 8: Ukotvená loď

Pokud někdo lidská práva ruší, porušuje nebo je ničí a dělá to vědomě, jde o trestný čin. Tyto činy hraničí s diktaturou, případně už se o diktaturu jedná.

Cíl: Uvědomování si hodnot lidských práv pro člověka.

Pomůcky: psací potřeby, arch papíru, lidská práva v tištěné formě, náčrt velké lodi.

Postup: Učitel rozdělí žáky do skupin po 4–6 žácích. Skupinka si nakreslí velký parník, který je ukotvený deseti kotvami. Velké lodě, aby se udržely, tam kde chtějí kotvit, musí použít více kotev. Deset kotev je tedy jako deset lidských práv, která žáci napíšou ke každé kotvě, která drží loď v bezpečném přístavu. Žáci jsou na lodi a pokud chtějí v přístavu zůstat a nechtějí, aby loď odnesl odliv nebo proudy, musí kotvy spustit pevně k mořskému dnu. Úkolem je určit nejdůležitější kotvy s nejdůležitějšími lidskými právy. Vědět, které právo je důležité pro udržení lodi v přístavu = udržení demokracie.

Které kotvy jsou pro tebe důležité?

.....

Aktivita 9: Všichni jsme si rovni

Hra je velmi známá a děti si ji nemusí dlouho osvojovat. Lépe se poznají a dokážou se přijmout ve svých odlišnostech. Odlišnosti nutí každého k určitým postojům, podle kterých pak dotyčný jedná.

Cíl: Žáci se naučí vzájemnému respektu.

Pomůcky: dělicí čára ve třídě.

Postup: Učitel je na jedné straně a na druhé straně jsou žáci. Učitel vyzve žáky, ať vystoupí z řady, pokud se poznají ve větě, kterou řekne.

Vystoupí z řady ti, kteří .....

Můžeš přidat svůj nápad. Diskutuj nad otázkami, například:

- Jak se cítíš ve velkém kolektivu?
- Jaké je to být sám?
- Co pro tebe znamená tvá třída, tví přátelé, tví spolužáci?

Aktivita 10: Všichni jsme stejní, ale každý je originál

Všichni jsme lidé, všichni máme dvě nohy, ruce a všechny orgány v těle máme stejné. Přitom jsme každý originál a není nikde na světě nikdo, kdo by byl úplně stejný jako my. Potřeba se odlišovat od ostatních roste v období dospívání. Mladí lidé se chtějí odlišovat zpravidla ještě více, chtějí být respektovanými samostatnými bytostmi. Hledají své místo na zemi, často je prvním krokem důraz na zevnějšek a zmenšující se závislost na rodičích. Vytváří si názor na filozofii, politiku, ekonomiku, společnost. Kladou si otázky týkající se odlišností mezi lidmi. Biologických odlišností je mnoho. Důležitější odlišnosti jsou však ty společenské, například žebříček hodnot.

Cíl: Vnímat odlišnosti.

Odpověz písemně na tyto otázky:

- Jaké jsou mezi lidmi biologické odlišnosti?
- Jaké jsou mezi lidmi společenské odlišnosti?
- Jaké jsou mezi lidmi kulturní odlišnosti?
- Jak se dosáhne podle tebe rovných šancí bez diskriminace?
- Co je to asimilace?
- Co je to identita?
- Kdo jsem a kam patřím?
- Za koho mě považují ostatní?

Pomůcky: papír a psací potřeby.

Postup: Napiš své názory na papír a pak je přečti a diskutuj.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Pomocné věty/otázky:

- Jak se sami cítíte v novém prostředí, které neznáte?
- Čím se cítíte odlišní od ostatních?
- Co musíte udělat vy pro dobré začlenění do nového kolektivu?
- Co myslíte, že by měl udělat kolektiv pro vaše dobré začlenění?

Aktivita 11 – Výjimka

Cíl: Porozumět tomu, co je to diskriminace.

Pomůcky: barevné samolepky a jedna bílá samolepka.

Čas: jedna vyučovací hodina

Doporučený věk dětí: cca 13–15 let (7. až 9. třída)

Postup: Práce s celou třídou. Učitel má všechny nálepky u sebe. Žáci zavřou oči a učitel jim nalepí nálepky na čela. Žáci otevřou oči a jejich úkolem je ptát se: „Jakou barvu mám na čele?“ Žáci musí uhodnout svou barvu a hledat ji následně u ostatních. Poté musí vytvořit skupinu všichni žáci se stejnou barvou.

Učitel klade otázky a podněty:

- Jaký jste měli pocit, když jste potkali první osobu se stejnou barvou nálepky, jako jste měli vy?
- Pomáhali jste si v hledání ve skupině?
- Jak se cítil ten, co měl jako jediný bílou nálepku?
- Navrhla mu některá skupina, že jej přijme mezi sebe?
- Jak je možné integrovat osobu/žáka s bílou nálepkou?

Aktivita 12: Kdybych byl kouzelníkem

Cíl: Porozumění potřebě žít v míru a v souladu s jinými národy. Aktivita rozvíjí aktivní naslouchání.

Pomůcky: žádné.

Čas: jedna vyučovací hodina

Postup: Představ si, že jsi kouzelníkem a můžeš čarovat.

Říkej a doplň:

Jsem velký kouzelník a mám tu moc:

Už nikdy se nestane dětem, ženám a mužům během válek ..... A tak se stane.

Každý žák dokončí tyto věty:

- Zastavil/a bych .....
- Uzavřel/a bych .....
- Opustil/a bych .....
- Odpustil/a bych .....
- Vytvořil/a bych .....
- Pokračoval/a bych .....
- Postavil/a bych .....
- Osvobodil/a bych .....
- Propustil/a bych .....

Pokud nevíš, jak bys kouzlo dokončil, můžeš jej přenechat jinému kouzelníkovi anebo jej můžeš dokončit později.

Polož si otázku, co je reálné a co není a jak by bylo možné kouzlo splnit v reálném světě. Jak jej proměnit ve skutečnost?

Aktivita 13: První dojem

Cíl: Učíme se vnímat jeden druhého a dojmy zpracovávat.

Čas: jedna vyučovací hodina

Pomůcky: fotografie lidí v různých situacích, různých národů a ras, věku a sociokulturního prostředí. Fotografie jsou nalepeny na archu papíru s prostorem pro zápis.

Postup: Všichni žáci vytvoří kruh a každý z nich dostane od učitele fotografii. Po prohlédnutí je učitel vyzve k zapsání prvního dojmu (vidím; myslím si; mám dojem, že...). Každý svůj první dojem napíše a přehne papír, aby zápis nebyl vidět, a předá jej spolužákovi po levé straně. Tak se pokračuje, dokud neprojdou všechny archy s fotografiemi rychle celým kruhem. Poté se otevřou zápisy a žáci čtou nahlas a porovnávají své první dojmy.

- Co na první pohled upoutalo vaši pozornost?
- Čeho jste si nevšimli?
- Co jste viděli a vnímali stejně jako ostatní?
- Jaké pocity ve vás vyvolaly některé fotografie?

Tuto aktivitu lze realizovat s libovolným počtem fotografií nebo jen s jednou fotografií.

Osvědčilo se etnografické video s komentářem a informacemi o kultuře daného národa, hudbě, tradicích, rodině, jídle a zvycích.